

ETISKE DIMENSIONER AF BÆREDYGTIGHEDSDEBATTEN

Baggrundsnotat

Indledning

I Brundtland-rapporten fra 1987 skitseres bæredygtighed som det at **imødekomme den nuværende generations behov uden at forhindre fremtidige generationer i at imødekomme deres**. Denne definition – denne idé – lægger op til en hel række af normative spørgsmål. I dette tilfælde vil det være spørgsmål, der drejer sig om værdier, etik og politisk filosofi. For hvilken type ansvar er det, som definitionen peger på, og hvilke rettigheder er det, de fremtidige generationer har?

FN's verdensmål

FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling fra 2015 indeholder 169 forskellige delmål og kan ses som en videreførelse af idéerne fra Brundtland-rapporten. Såvel de enkelte overordnede verdensmål, som de mange delmål i de nye verdensmål, indeholder en lang række aspekter, spørgsmål og problematikker, der kun kan tilgås igennem etiske (herunder også politisk filosofiske) og værdimæssige diskussioner.

Samtidig spiller teknologien, teknologibrug og den teknologiske udvikling en ganske central rolle i forbindelse verdensmålene. De fleste af de faktiske udfordringer, som verdensmålene adresserer – som for eksempel klimaforandringer, forurening, tab af biodiversitet og rent vand – er udfordringer, der er frembragt eller accelereret på grund af menneskers brug af teknologi. Det forholder sig dog således, at udvikling af nye teknologier samtidig er en vigtig hjørnesteen i kampen for at imødegå de store udfordringer, som verdensmålene italesætter.

Naturvidenskabsundervisningens fokus på forståelse af den naturlige verden og menneskers teknologi kobles i FN's Verdensmål med de etiske og værdimæssige spørgsmål om, hvordan vi bør tage vare på menneskeheden, naturen og dyrene. Foruden en lang række underspørgsmål giver ovenstående sig udslag i tre centrale etiske problematikker.

Tre centrale etiske problematikker

1. Hensynet til fremtidige generationer

Bæredygtighedsbegrebet er, som det f.eks. fremgår i Brundtland-definitionen, et forsøg på at sige noget om, hvorledes vi lige nu skal handle med henblik på fremtidige generationer. På den måde placerer begrebet sig inden for det, der kaldes *intergenerational ethics*.

Flere kernespørgsmål trænger sig på i denne form for etiske problematikker. Typiske etiske diskussioner inkluderer, hvordan veldefinerede og eksisterende parter bør relatere til hinanden. I forbindelse med fremtidige generationer står vi over for en lang række usikkerheder og spørgsmål. For eksempel: Hvem er disse fremtidige generationer, og hvilke omstændigheder vil gøre sig gældende for dem? Hvor langt ud i fremtiden rækker vores ansvar? Giver det mening, at påstå, at nogen, der ikke eksisterer, har rettigheder?

2. Global ulighed

Som en central del af hensynet til fremtidige generationer indgår denne problematik i stort set alle verdensmålene. Den er typisk centreret omkring retfærdighed og uretfærdighed i forhold til særligt globalt ressourceforbrug og virkningerne af klimaforandringer.

I forbindelse med ressourceforbrug er det især fødevarerforbrug og fødevarerfordeling, der er et vigtigt emne. Over en halv milliard mennesker er underernærede i verden. I kontrast til dette faktum står en lang række vestlige landes befolkninger med et overforbrug af mad i en sådan grad, at det har helbredsomkostninger. Derudover gør indretningen af produktion, markeder og detailhandel, at enorme mængder fødevarer hvert år enten destrueres eller går til spilde i de rige lande. Denne ulighed er en fundamental etisk problematik og udfordringen er, at kunne forstå og indgå i en diskussion af de præmisser og argumenter, som ligger til grund for dette fænomen.

De negative virkninger af klimaforandringer er i flere tilfælde uforholdsmæssigt fordelt mellem de lande og befolkninger, som står og har stået for den største udledning af klimapåvirkende gasser, og de lande og befolkninger, der i fremtidige generationer kommer til at lide under virkningerne. Her er to centrale etiske spørgsmål: Har de nuværende generationer i de rige lande ansvar for tidligere generationers handlinger? Hvis de rige landes befolkninger har et ansvar for de globale konsekvenser af deres handlinger – og evt. tidligere generationers handlinger – hvilke forpligtelser følger der så med et sådant ansvar?

3. Menneskets forhold til den ikke-menneskelige natur

Denne etiske problematik dækker ikke alle verdensmålene, men hører hovedsageligt til i forbindelse med målene 7, 11, 12, 13 og særligt 14 og 15. Samtidig åbner problematikken op for en mulig kritik af verdensmålenes eksklusion af den ikke-menneskelige natur som havende værdi i sig selv. En eksklusion som bunder i det, man kalder en antropocentrisk forståelse af verden.

Verdensmålene har i høj grad indtaget sådan en position, og på den måde bliver det at passe på naturen nu og i fremtiden et spørgsmål om at sikre *vores ernæring og vores levebrød, kilder til ren luft, bekæmpelse af klimaforandringer* og lignende. Selv beskyttelsen af fremtidens biodiversitet henføres til, at det er en *fælles arv* for mennesket. Her er det etiske spørgsmål, om der er andet i verden end mennesker, der kan forstås som værdifulde i sig selv? Hvis naturen og dyrene er værdifulde i sig selv og ikke blot instrumentelt for mennesker, hvilket ansvar og hvilke forpligtelser har vi så over for dem?